

Introduktion.....	2
”det imponerande skådespel som tideböckerne kunna upvisa...”	3
”USA är ingen demokrati!”	4
På idémässig grund	4
Konstitutionen – ett ”levande dokument”?	6
The Bill of rights	6
Institutionell konkurrens	7
”Vi har visserligen inte lika många miljonärer som USA men de har många fler fattiga!”9	9
Tillväxt.....	9
Arbetsmarknad.....	9
Social rörlighet.....	11
Är det bättre att vara fattig i USA än i Sverige?	13
“USA:s liberala vapenlagar leder till fler mord”	14
”Våld föder våld!”	15
Massakrer.....	17
Terrorism.....	18
”Ni i högern stöder allt USA står för!”	18
Stängda gränser	18
USA har mer regleringar än många tror	19
Friskolor	20
Motståndet mot outsourcing	20
Slöseriet inom Medicare och Medicaid	21
En havererad drogpolitik.....	21
”USA agerar alltid i strikt egenintresse i sin utrikespolitik”	22
Handel versus bistånd	22
Kyotoprotokollet – en misslyckad lösning på ett överdrivet problem	23
Vad är Kyotoprotokollet?	23
Global uppvärmning	23
Kostnader för protokollet	24
”Bush är värre än Hitler!”	24
Avslutning.....	26

Introduktion

När detta skrivs hösten 2004 är intresset för det stora landet i väster högre än på mycket länge. Det i november stundande presidentvalet och det alltjämt pågående kriget i Irak bidrar till att USA i stort sett ständigt finns i blickfånget. Reportagen om USA fyller tidningarna och nyhetssändningar i televisionen.

Åsikterna om USA och dess politik är många, i Sverige är de anmärkningsvärt negativa. Vi har en vänsterledare som på fullt allvar säger sig föredra diktatorn Fidel Castro före den folkvalde amerikanske presidenten George W. Bush. Vi har ett etablissemanng som fördömer USA:s demokratiseringsprojekt i Mellanöstern. Vi har utrikespolitiska kommentatorer som framställer USA som såväl en imperialistisk världspolis som en passiv isolationist.

Åsikterna om USA är många och missuppfattningarna och myterna om landet frodas. I den här rapporten vill vi lägga en del av dessa tillräta. Vi vill även beskriva USA som idénation och visa på hur dess historiska grundfundament gjort landet så framgångsrikt och unikt. Vi vill peka på vad som finns att lära av USA, men även lyfta fram några av landets brister.

Vi tror att förebilder kan vara någonting nyttigt för såväl individer som nationer. Den här rapporten är berättelsen om en sådan förebild:

The land of the free and the home of the brave.

Fria Moderata Studentförbundets presidium
Oktober 2004

”det imposantaste skådespel som tideböckerne kunna upwisa...”

I maj 1779 publicerade den ledande svenska dagstidningen *Stockholms Posten* en längre artikel om det uppror som brutit ut bland de brittiska kolonierna i Nordamerika tre år tidigare. Händelsen beskrevs som ”ibland de märkvärdigaste händelser som för efterwerlden böra uptecknas” och ”det imposantaste skådespel som tideböckerne kunna upwisa”. Författaren menade att om revolutionen skulle komma att krönas med framgång så ”torde alla Nationers politiska interessen både i den ena [och] andra werltdelen bli förändrade”. Föga anade väl skribenten, upplysningsmannen Johan Henrik Kellgren, hur rätt han skulle få.

Runt tvåhundra år senare, sommaren 1984, ämnade dåvarande moderatledaren Gösta Bohman talarstolen i Almedalen på Gotland. I sitt försvar för att marknadsekonomi, frihet och demokrati är tre begrepp som är ifrån varandra oskiljaktiga kom han in på samma händelse som *Stockholms Posten* avhandlat två sekel tidigare. Bohman ställde den amerikanska revolutionen 1776 mot dess franska motsvarighet 1789, och drog slutsatsen att de amerikanska grundlagsfäderna – en Jefferson, en Franklin, en Madison, en Washington – var ”praktiskt folk” och inte revolutionära teoretiker som sina franska motsvarigheter. Därför hade de också rönt framgång och lagt grunden till USA som frihetens förlovade land. Demokratien var för amerikanerna ett medel för att nå största möjliga personliga frihet, menade Bohman, snarare än ett mål i sig. Han sammanfattade den amerikanska nationens grundtanke:

När den amerikanska konstitutionen på sin tid tillkom, uttalades som närmast självklart, att dess syfte var att garantera grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Inte bara yttranderätt, tryckfrihet och samvetsfrihet utan också rätten för medborgarna att bestämma över sin tillvaro med ett minimum av inblandning från andra medborgare eller från statsmaktens sida.

För Bohman var detta något att dra lärdom av och det lyfts också fram som ett ideal. Många som stirrar sig blinda på nidsbilden av amerikanska excesser som förmodas gestalta sig i överdriven kommersialism och osofistikerade kulturyttringar undgår att se de idéuppburna grundvalar som den amerikanska nationen, trots alla sina fel och brister, alljämt vilar på. Den idé som Bohman såg. Den idé som stavas frihet.

I USA är 1776 års anda fortfarande i högsta grad levande, och de dokument som lade grunden för den amerikanska nationen – framför allt självständighetsförklaringen och konstitutionen – är fortfarande auktoriteter med en enorm tyngd. Historien används också flitigt som referens i det politiska samtalet. I 2004 års presidentvalskampanj presenterade president George W Bush en reklamfilm där han stolt talar om nationens ursprung. Med handen på hjärtat och den amerikanska nationalsången i bakgrunden säger Bush:

The declaration of independence holds a promise for all mankind, because Americans believe that freedom is an unalienable right [...] the ideals of July 4th 1776 still speaks

to all humanity, and the revolution declared that day goes on, and we will always believe that freedom is a hope and the future of every land.

USA:s själ står inte att finna i MTV, Hollywood, McDonald's eller andra saker många ofta slentrianmässigt förknippar landet med. Det är inte på grund av företeelser som dessa vi vill lyfta fram USA som ett föregångsland. USA:s själ står att finna i just det som president Bush så elokvent deklarerar; i tron att varje människa har en okränkbar rätt till frihet, i tron på de ideal som lades fram 1776. Dessa ideal är i högsta grad en levande del av den amerikanska nationen.

”USA är ingen demokrati!”

Den fjärde juli 1776 godkände den i Philadelphia församlade Kontinentala kongressen formellt ett dokument som skulle komma att få en oerhörd betydelse i sekler framöver: den amerikanska självständighetsförklaringen. Detta dokument bröt inte bara de då tretton koloniernas band med moderlandet Storbritannien. Det lade även en filosofisk grund för den nya nationen, en grund som fortfarande idag, mer än två hundra år senare, är i högsta grad relevant och levande.

Självständighetsförklaringen utgör en moralisk vision fastslagen av grundlagfäderna. Elva år senare fick den en mer praktisk formulering i och med den amerikanska konstitutionen. Den konstitution som fortfarande ligger fast och som idag är världens äldsta fungerande konstitution.

Det primära och omedelbara syftet med självständighetsförklaringen var givetvis att kungöra, motivera och legitimera beslutet att klippa banden till Storbritannien. Detta gjordes dels genom framläggandet av ett stort antal brott som den brittiske kungen ansågs ha gjort sig skyldig till mot kolonisterna. Men syftet var även att slå fast grunderna för en teori om vad som utgör en legitim regering. Det är på grund av det senare som självständighetsförklaringen fått ett så enormt inflytande även över våra dagars amerikanska politik.

På idémässig grund

Den antagligen viktigaste passagen i självständighetsförklaringen börjar med orden ”We hold these truths to be self-evident” vilket i sig säger en del om de sanningar som sedan följer. Att de grundprinciper som läggs fram enligt författarna anses vara självklara anspelar på en naturrättslig tanketradition. Sådana tankegångar återfinns bland annat i John Lockes 1600-talsverk *Two treatises of a government* och slår fast att det finns vissa rättigheter som är givna varje människa. De behöver egentligen inte motiveras utan tillhör varje förnufts person som födslo rätt. Sanningarna som grundlagfäderna lägger fram är inte något politiskt program för dagen, de är grundade i en ”högre” rätt, rotad i förnuftet.

Den rätt som här ses som given är rätten till frihet. Eller som det formuleras i det ovan nämnda stycket:

We hold these truths to be self-evident that all Men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable Rights, that among these are Life, Liberty, and the Pursuit of Happiness.

Det finns en rad intressanta iakttagelser som kan göras utifrån detta textstycke. För det första så anses alla människor vara jämlika, de är ”created equal”, i meningen att de alla har vissa okränkbara rättigheter. Det rör sig alltså inte om alla amerikaner, alla anglosaxare eller alla västerlänningar. Det rör sig om samtliga människor, varje enskild individ i hela världen. Något som även kunde konstateras utifrån president Bushs uttalande från 4 juli ovan.

Vidare så står det klart att de rättigheterna som vi alla äger är okränkbara, de är ”unalienable Rights”. Detta skall inte tolkas som att de inte går att kränka dessa rättigheter, utan som att de inte får – i en moralisk mening – kränkas.

En ibland feltolkad fras från deklARATIONEN är den som säger att samtliga människor har rätt till ”the Pursuit of happiness”, stävan efter lycka. Det sägs ibland att det skulle innebära att varje människa har rätt till lycka. Så är det inte. Då rätten till liv och frihet per definition skulle inskränkas om staten gavs en skyldighet att se till att människor levde lyckliga, och därmed vara tvungna att finansiera lyckoskapandet med uttag av skatter. Ordet ”pursuit” är här centralt. Varje människa har rätt att sträva efter lycka men ingen har någon rätt att bli lycklig på någon annans bekostnad.

Efter att det slagits fast att varje människa har dessa rättigheter följer ett stycke där statens roll i skyddandet av dessa rättigheter tas upp.

That to secure these Rights, Governments are instituted among Men, deriving their just Powers from the Consent of the Governed, that whenever any Form of Government becomes destructive of these Ends, it is the Right of the People to alter or to abolish it.

Staten är alltså instiftad för att skydda de naturliga rättigheter som varje människa har en gudagiven rätt till. Det kan tyckas som rimligt och nästintill självklart idag, men faktum är att det naturligtvis inte varit på det sättet genom historien. När självständighetsförklaringen författades på 1700-talet var så gott som hela världen styrd av mer eller mindre enväldiga härskare med stor makt, medan undersåtarnas frihet oftast var starkt begränsad. Självständighetsförklaringen vände den ordningen upp och ner. Staten skall finnas till för att skydda rättigheter och inget annat, slogs det fast.

Statens makt skall dessutom komma från ”the Consent of the Governed”. Det vill säga, för att staten skall ha en legitim rätt att företräda folket så måste den ha medborgarnas medgivande, deras samtycke. Har den inte det, eller ägnar den sig åt något annat än att upprätthålla och skydda dessa rättigheter, så har folket en rätt att förändra styret, eller att avskaffa det. Detta är ett budskap med stor inneboende kraft, inte minst om det kopplas samman med rätten att bära och använda vapen. En rättighet som slogs fast formellt 1791 och som har till syfte just att säkerhetsställa att inget skräckvälde skall kunna upprättas och bestå.

Redan genom den amerikanska självständigheten är således staten begränsad tvåfaldigt, dels genom att det slås fast vad dess syften är – att skydda individens okränkbara rätt till frihet – och dessutom genom sitt krav på samtycke från medborgarna.

Konstitutionen – ett "levande dokument"?

Den amerikanska konstitutionen bygger på de principer som fastslagits i självständighetsförklaringen. Efter det att amerikanerna frigjort sig från de förtryckande briter var de inte beredda att återinföra ett eget förtryck där amerikaner förtryckte amerikaner. Målet var således att instifta en stat som var tillräckligt stark för att kunna skydda medborgarnas rättigheter mot såväl utländska som inhemska förtryckare, men som inte själv genom sin omfattning eller sin styrka riskerade att bli förtryckande. För att uppnå detta formulerades konstitutionen och senare rättighetskatalogen, vilket skapade ett system baserat på maktindelning, inbördes kontroll och tydligt definierade rättigheter.

"We the people", inleds förorden till konstitutionen, och fastslår således att makten kommer från folket. Sedan räknas ett antal syften med konstitutionen upp, varibland märks "[to] establish Justice" och "[to] secure the Blessings of Liberty to ourselves and our Posterity".

Den makt som tillerkänns staten i konstitutionens inledning är strikt begränsad och redan i den första artikeln slås en omfattande maktindelning fast. Staten ges förvisso rätten att ta ut skatt, men de syften som erkänns som legitima att ta ut skatt för är begränsade i artikel 1, sektion 8. Detta framgår än tydligare i den rättighetskatalog, *the Bill of Rights*, som lades till konstitutionen 1791. Där står det i det tionde tillägget att "The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the States, are reserved to the States respectively, or to the people". Utan tvekan så är det enbart vissa specificerade rättigheter som delegerats till staten från de samtyckande medborgarna, även om det ibland felaktigt tolkas annorlunda av expansionistiska statskramare.

En ytterligare säkerhetsåtgärd för att förhindra att staten skall utvecklas till en förtryckarapparat är den långtgående maktindelningen. I Montesquieus anda delades statsmakten i tre grenar, den lagstiftande, den utförande och den dömande makten. Så kan till exempel kongressen anta ett lagförslag mot vilket presidenten har vetorätt, något som sedan krävs kvalificerad majoritet från kongressens sida för att i sin tur stoppa. Vidare så har den juridiska makten rätt att granska de beslut som de övriga grenarna av staten fattat och stoppa dessa om de anses gå emot konstitutionen. Allt för att förhindra att medborgarnas frihet inskränks och för att hålla 1776 års budskap levande.

The Bill of rights

En av de viktigaste delarna av den amerikanska författningen utgörs av den text som lades till den ursprungliga konstitutionen 1791, en rättighetskatalog som går under

namnet *The Bill of Rights* och består av tio tillägg till konstitutionen. Redan när grundlagsfäderna samlades för att författa konstitutionen fanns det starka krafter som verkade för att en rättighetskatalog skulle läggas till konstitutionen. Men på grund av en konflikt mellan federalister och antifederalister, där de senare var de som framför allt slogs för en rättighetskatalog, blev resultatet 1789 en kompromiss där någon sådan inte fanns med.

Tre år senare lyckades det dock. Resultatet blev en rad väl definierade rättigheter som begränsade vad den federala staten tilläts göra, och gjorde klart vad medborgarna hade friheten att företa sig. Vid tiden för rättighetskatalogens instiftande begränsade den endast just den federala statens makt, medan det stod delstaterna fritt att inskränka medborgarnas rättigheter. Detta kan framstå som något förvånande men var sällan ett problem då de respektive delstaterna hade egna rättighetskataloger som ofta speglade den federala motsvarigheten eller gick ännu längre. På 1860-talet, efter det amerikanska inbördeskriget, fastslogs dock att *The Bill of Rights* skulle gälla även för delstaterna, vilket innebar att inte heller de hade rätt att inskränka de medborgerliga rättigheter som där slogs fast. Detta märks tydligt i det fjortonde tillägget som, även om det inte är en del av *The Bill of Rights* som strikt definierat bara inkluderar de första tio tilläggen, kan anses talande för den nya inställningen. Där slås det fast att:

No State shall make or enforce any law which shall abridge the privileges or immunities of citizens of the United States; nor shall any State deprive any person of life, liberty, or property, without due process of law; nor deny to any person within its jurisdiction the equal protection of the laws.

Här klingar återigen budskapet från självständighetsförklaringen tydligt. Varje människas okränkbara rätt till liv, frihet och egendom slås återigen fast. Den treenighet som blev ett stridsrop för liberaler världen om sedan dess. Precis som det var tänkt.

The Bill of Rights status och tolkning är inte okontroversiell. Kritiker har hävdats att vissa delar av den, bland annat det andra tillägget där medborgarnas rätt att äga och bära vapen fastslås, har skrivits för en annan tid.

Trots att vissa av de rättigheter som listas i rättighetskatalogen ibland kritiseras är deras fortsatta aktualitet dock fortfarande slående. Det första tillägget som slår fast religionsfriheten, yttrandefriheten, pressfriheten och mötesfriheten är lika aktuellt idag som för tvåhundra-trettio år sedan. Och det gäller i stort sett varje annan rättighet som tas upp och som alla går tillbaka på den enkla grundtanken att varje människa har rätt till liv, frihet och egendom. Den grundtanken har attackerats, inte minst med det femtonde tillägget som gav kongressen rätt att beskatta medborgarna, men så länge grundtanken lever så finns fortfarande hoppet att friheten tillhör varje människa kvar.

Institutionell konkurrens

När det talas om USA får man ofta intrycket att det rör sig om ett väldigt homogent land. I själva verket skiljer de olika delstaterna sig åt på en lång rad områden. Detta har sin grund i att USA under hela sin historia präglats av stridigheter mellan så kallade

federalister och antifederalister. Dessa benämningar är missvisande då antifederalisterna faktiskt önskade ett mer renodlat federalt system än federalisterna som förespråkade en stark centralmakt.

Federalisterna segrade till slut, även om antifederala idéer levde kvar genom det demokratiska partiet som i sin barndom var det parti som starkast trodde på staternas rätt att bestämma över sina interna angelägenheter. Trots att federalisterna avgick med segern rådde en mycket hög grad av decentralisering i det tidiga USA. Den dömande makten låg i stort sett helt på delstatsnivå. Endast falskmynteri, förräderi och sjöröveri var federala angelägenheter. Vidare betraktade sig människor i allmänhet snarare som Virginiabor, New York-bor och så vidare, snarare än medborgare i USA. Den så kallade ”compact theory of the constitution” slog också fast att staterna var självständiga och hade rätt att träda ur unionen om de själva önskade.

Det var inte förrän efter det amerikanska inbördeskriget som tanken på en ”compact theory of the constitution” övergavs. I och med denna förflyttning av makt till federal nivå gick det inte längre att tala om USA som en samling olika länder. Trots detta behöll staterna en grad av självständighet som saknar motstycke i andra länder i världen.

Den höga graden av decentralisering i USA har haft flera stora fördelar. Den viktigaste fördelen med institutionell konkurrens är kanske att den gör det politiska systemet trögare och därmed mindre mottagligt för tillfälliga svängningar i opinionen.

I fallet USA blir systemet extra trögt i och med konstitutionens utformning. Att göra ändringar i denna är en lång process som både kräver att presidenten stöder ändringen samt att två tredjedelar av såväl senaten som representanthuset röstar för. Dessutom måste även två tredjedelar av staterna stödja förslaget.

En annan viktig fördel med institutionell konkurrens är möjligheten till utträde, eller exit som det ibland kallas, för medborgare och institutioner. Om en stat tar ut för höga skatter eller är för korrupt ser den snart sina medborgare flytta därifrån. Det är ingen slump att autokrater, kungar och allehanda förtryckare haft hindrandet av fri rörlighet högt upp på sin dagordning.

På detta sätt har många grupper i USA maximerat sin välfärd. Homosexuella har flyttat till Kalifornien, vapenfantaster till södern, cannabisbrukare till Oregon, företag till Connecticut (som har mycket låga bolagsskatter) och så vidare. Sett i ljuset av detta framstår det libertarianska ”Free state project” som går ut på att få libertarianer att flytta till New Hampshire för att vrida delstaten i frihetlig riktning som inte fullt så realistiskt som man kanske skulle kunna tro. Att flytta är helt enkelt ett mycket större projekt i Europa och inte minst i Sverige. En anledning är USA:s historia som ett nybyggerland och det faktum att stater i Europa ofta legat i krig eller haft dåliga relationer.

”Vi har visserligen inte lika många miljonärer som USA men de har många fler fattiga!”

Tillväxt

Långsiktig tillväxt är helt avgörande för länders välstånd. Detta visar sig dels vid en jämförelse mellan i-länder och u-länder men också när man jämför olika i-länder med varandra. Även små skillnader i årlig tillväxt skapar stora skillnader i välstånd på lång sikt.

USA:s BNP-tillväxt i procent kontra Sveriges.

År	USA (%)	Sverige (%)
1960-70	4,0	4,4
1970-80	2,7	2,5
1980-90	2,6	2,3
1990-00	4,5	1,7
1960-00	3,5	2,7

Den amerikanska ekonomin har under lång tid varit en av de starkaste i världen. Vid millennieskiftet låg USA på andra plats i den internationella välståndsligan. För ett land som Sverige är situationen annorlunda. På sjuttioalet innehade Sverige fjärdeplatsen i nämnda välståndliga, en position som idag har sjunkit till en sjuttondeplats i takt med att den offentliga sektorn byggts ut.

I boken *Sverige vs USA*, skriven av Robert Gidehag, görs en jämförelse mellan Sveriges och USA:s köpkraftsjusterade BNP per capita från 1970 till 2000. Den visar att USA har ökat sin BNP per capita med 93 procent medan motsvarande siffra i Sverige är 66 procent. Resultatet är en stor skillnad i köpkraft mellan Sveriges och USA:s befolkning.

	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	1970-2000 (%)
USA	16 890	18 378	20 955	23 326	26 084	27 895	32 629	93
Sverige	14 555	16 236	17 098	18 660	20 586	20 636	24 100	66

En orsak till denna skillnad är att 75 procent av USA:s befolkning arbetar heltid medan motsvarande andel i Sverige är 63 procent. En annan orsak till skillnaden är att vi har mer semester. Detta resulterar till exempel i att medianlönen för en amerikansk förskolelärare beräknas vara 39 883 dollar år 2003, medan motsvarande tjänst i Sverige låg på 22 313 dollar.

Arbetsmarknad

2002 utkom boken *Barskrapad* av Barbara Ehrenreich på svenska. Boken beskriver hur hon hankar sig fram på låglönejobb i USA. Hon beskriver bland annat hur jobbigt det är att städa hemma hos rika människor och förvånas över att hennes arbetskamrater inte håller med henne. De tycks snarare motiveras av arbetsmiljön och drömma om att en gång ha det likadant. Bokens slutsats blir, trots detta, att det är omöjligt att klara sig på låglönejobb i USA.

Är då den amerikanska arbetsmarknaden verkligen så dålig relativt andra länder? I Sverige finns en tendens att slå sig för bröstet och tycka att vi är bäst i världen. Är det inte skolan så är det vården och ofta även vår arbetsmarknadspolitik, med AMS, sjukpeng och diverse andra knasigheter.

Samtidigt som vi anser oss vara bäst i världen, speciellt på välfärdsområdet, tvingas vi allt oftare inse att något är fel. Vi har den högsta andelen sjukskrivningar i världen och många invandrare tvingas leva på socialbidrag. I USA är situationen den motsatta. Där klagar många istället på att de har för många jobb. Arbetslösheten är lägre och medellönen högre än i Sverige.

Även om lön inte säger allt om människors livskvalitet kan den ändå användas som ett rimligt mått för att jämföra två länder. När USA och Sverige jämförs finner man att medelsvensken är fattigare än i princip varje amerikansk grupp, bortsett från de svarta, vilket är den grupp som har lägst inkomst i USA. Detta grundar sig i att amerikaner arbetar mer och har högre löner.

Medelinkomster för hushåll i Sverige (2000) och USA (1999) köpkraftsjusterat.

	Hushållsinkomster Dollar, tusental	Hushållsinkomster i SEK, tkr
Alla hushåll i USA	42	407
Vita	44	424
Vita, icke latinamerikaner	46	442
Svarta	29	278
Asiater och boende i Stilla Havsområdet	53	510
Latinamerikaner	32	306
Sverige (2000)		283

Källor: US Census 2001 och Statistiska Centralbyrån
Anmärkning: Köpkraftsjusterat har skett med faktorn 9.64

En annan intressant jämförelse som man kan göra är konsumtionen. Konsumtion är dels bra för den enskilda individen men den sätter också fart på produktionen, något som i sin tur genererar fler arbetstillfällen.

1999 (SEK köpkraftsjusterat)

Land	BNP	Totalt	Detaljhandel	Övrigt
USA	307 000	206 000	69 000	137 000
Sverige	223 000	113 000	38 000	75 000

Som tidigare nämnts är amerikaner rikare än svenskar för att de arbetar mer. I USA utnyttjas den totala arbetspotentialen till 74 procent, jämfört med 66 procent i Sverige. Detta får konsekvenser både på arbetsmarknaden, i tillväxttalen samt för löneutvecklingen.

Den svenska arbetslösheten är i skrivande stund 5,5 procent enligt SCB. Den siffran räknar inte med personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den totala arbetslösheten uppgår till 7,6 procent enligt AMS. I USA uppger Bureau of Labour Statistics att motsvarande siffra är 5,4 procent, det vill säga 2,2 procentenheter lägre.

Social rörlighet

En av människans starkaste drivkrafter är viljan att skapa sig en bättre livssituation. En annan är att själv få styra sitt livsöde. Detta kan få människor att bryta upp från sin trygga hemmiljö för att flytta till nya och okända platser. Hos den tävlingsinriktade människan eller entreprenören är den drivkraften mycket stark. En del är födda med tur och kan med sina bara händer skapa något som säljer bra, andra måste kämpa hårt och länge för att ens skaffa mat på bordet. Ekonomiska skillnader mellan människor är dock ointressanta så länge rikedomens förvärvats på laglig väg. Ett lands totala välstånd är ett bättre mått på dess välmående.

Sverige och USA har haft olika strategier för att uppnå välstånd. Fokus har i Sverige legat på ekonomisk jämlikhet. Sverige har ett stort socialt skyddsnät och höga kostnader för företagande. Viljan att riskera en förlust av satsade medel är låg i ett land med ett skattesystem där man inte får behålla en större del av vinsten. Svensken rör sig därför jämförelsevis lite, såväl när det gäller klassresor som geografiskt. I USA är andelen som försöker starta företag 14 procent, medan den i Sverige uppgår till fyra procent.

Under 2000 flyttade endast 192 511 personer mellan olika län. I USA flyttade samma år 19 miljoner amerikaner mellan olika kommuner och tio miljoner flyttade mellan landets olika delstater. Uttryckt i procent flyttade sju procent av USA:s befolkning mellan dess kommuner och fyra procent flyttade till en annan delstat (Census befolkningsrapport från 2001). Detta är höga siffror relativt Sverige där endast två procent flyttade till ett annat län. Varken i Sverige eller i USA föreligger kulturella eller språkliga barriärer som inverkar negativt på människors benägenhet att flytta. Den rimliga tolkningen är att det lönar sig mer att flytta i USA än i Sverige.

I en statistisk analys om inkomst och förmögenhet från 2003 gjord av Handels- och Utredningsinstitutet (HUI) visas att det enda samband som finns i Sverige mellan inkomst och förmögenhet finns hos de som är längst ner och högst upp bland inkomststagnarna. Med förmögenhet menas fastigheter, noterade aktier, och olika former av banksparande. För minst 50 procent av hushållen (medelklassen), oavsett inkomst, är sannolikheten att tillhöra vilken som helst av de olika inkomstklasserna lika stor. För den svenska medelklassen har därmed förmögenhet och sparade tillgångar mycket lite med inkomst att göra. Den som satsar på en traditionell inkomstkarriär har svårt att se fram emot en bättre förmögenhetssituation. Detta beror till stor del på lönestrukturen i landet, Sverige har höga och progressiva skatter samt omfattande bidragssystem. I Sverige förklaras variationer i förmögenhet hos hushållen till 14 procent av inkomsten. De som förlorar mest på utvecklingen i Sverige är de som ligger strax över genomsnittet. I USA är sambandet mellan inkomst och förmögenhet betydligt starkare. Där är relationen mellan förändringen i förmögenhet som beror på inkomsten 47 procent.

En studie från HUI om utjämningspolitikens effekter visar att sannolikheten att en individ ska göra en inkomstkarriär har minskat kraftigt sedan slutet av 1960-talet.

Arbetsinkomstens betydelse för svenska medborgares välstånd har också minskat påtagligt under samma period. I stället är det idag olika tillfälliga extrainkomster som till exempel reavinster, spelvinster, arv, gåva, svartarbete som är orsaken till att en individ ökar sitt välstånd. Då de flesta låginkomsttagare bara har tillgång till just arbetsinkomster skapar den svenska omfördelningspolitiken en fattigdomsfälla. Människor som inte redan är rika finner det inte mödan värt att försöka klättra på inkomststegen.

Hälften av alla hushåll i Sverige har en nettoförmögenhet som är mindre än 155 000 kronor. Av den förmögenheten utgör den egna bostaden den största andelen. Studerar man det genomsnittliga beloppet på sparkontot har nästan hälften under 53 000 kronor sparade. Internationellt sett är det en mycket låg siffra. Vidare äger de 20 procenten med lägst inkomst i Sverige enbart hälften av genomsnittsförmögenheten.

En studie av Robert Gidehag och Fredrik Bergström om förmögenhetsfördelningen i Sverige har visat att de 10 procent rikaste hushållen ägde 62 procent av den samlade nettoförmögenheten. Detta är mer ojämnt än i USA.

Under 1970- och 1980-talet ägde 10 procent av de rikaste ungefär två tredjedelar av förmögenheten i USA. En procent av de allra rikaste ägde ungefär en tredjedel av förmögenheten. De allra flesta av de rika bestod av gamla familjer. Fyra av fem av de rikaste hade ärvt sina pengar.

I början av 1990-talet ägde 20 procent av de rikaste svenskarna 70 procent av förmögenheten i landet. I slutet av samma decennium hade denna andel ökat till 91 procent. Detta är en betydligt högre koncentration än motsvarande siffra i USA (82 procent). Då bör man ha i åtanke att många av de allra rikaste svenskarna till exempel familjen Rausing och Ingvar Kamprad inte räknas med, i egenskap av utlandssvenskar.

Stefan Fölster visar i boken *Jämställdheten som försvann* att av de 100 rikaste svenskarna, inklusive gruppen utlandssvenskar, är det enbart var femte som själv byggt upp sin förmögenhet. Kontrasten är tydlig: i USA har fyra av fem varit sin egen lyckas smed under 1990-talet. Dessutom är majoriteten av de rika svenskarna arvtagare till personer som startade företag under åren då Sverige gjorde den stora klassresan, det vill säga under epoken 1870 till 1960.

Enligt SCB hade en genomsnittlig svensk ungefär 326 000 kronor på banken år 1999 medan en genomsnittlig amerikan ägde 960 000 kronor.

Andelen av den totala förmögenheten som ägs av hushåll i respektive grupp, 1992 och 1998 (1999 för Sverige) i procent. Källa: *Jämlikheten som försvann* av Stefan Fölster.

	Sverige	USA	Sverige	USA
	1992	1992	1999	1998
De fattigaste 10 procent (1 decil)	-6	-0,7	-5	-0,3
De fattigaste 20 procent (1 kvintil)	-7	-0,2	-7	-0,3

2 kvintil	1	1,4	0	1,3
3 kvintil	9	5,3	2	5
4 kvintil	25	12,9	13,6	12,2
De rikaste 20 procent (5 kvintil)	72	80,6	91	81,7
De rikaste 10 procent (10 decil)	49	67,8	72	69

Den sociala rörligheten i livet är högre idag. Många väljer att under perioder av sitt liv gå ner i inkomst, till exempel för studier och familjebildning. Det behöver inte betyda att personen sedan stannar kvar på den lägre nivån.

Är det bättre att vara fattig i USA än i Sverige?

I USA har de fattigaste 20 procenten av hushållen ingen förmögenhet alls. En stor del av de fattiga har små eller inga tillgångar. Andra har förvisso tillgångar, men lika stora skulder. Ofta består den gruppen av unga som nyss köpt hus med lånade pengar. Även om det finns en grupp unga som inte har några besparingar alls är det på andra sidan Atlanten viktigare att ha en egen reserv då deras välfärdssystem inte är uppbyggt på skatter. Då en student får betala eller kämpa för att få ett stipendium tar sig de flesta snabbare igenom sin utbildning. De hinner då arbeta och spara ihop pengar innan de bildar familj och skaffar bostad.

Den femtedel av befolkningen som har lägst inkomst har i själva verket en genomsnittlig förmögenhet som inte avviker mycket från övriga befolkningen. Nästan hälften äger sitt eget hus. Sjuttio procent äger en bil. Två tredjedelar har luftkonditionering. Detta beror till viss del på att det är vanligare i USA att någorlunda välbärgade invånare under vissa perioder av sitt liv lever på sina besparingar och då inte redovisar så mycket inkomst. Men det visar också att även invånare med mycket låga inkomster kan spara och bygga upp en egen buffert.

De 20 procent som är fattigast i Sverige har skulder motsvarande minus sju procent av den samlade förmögenheten. Mycket av det beror på att det är vanligare att ta risker vid husköp i Sverige än i USA, många lånar till den nya bostaden trots att man inte har några reserver. En orsak är att studenter slutar sina studier senare och inte hinner arbeta innan de skaffar familj och därmed får högre kostnader.

För många svenskar är det mycket svårt att bygga upp en buffert för sämre tider. Ett skäl är att en person som går på socialbidrag inte är berättigad till det så länge han eller hon har tillgångar, däribland räknas till exempel innehav av bil och ärvd sommarstuga.

Ungefär var tionde hushåll i Sverige ansöker om socialbidrag varje år och ungefär lika många räknar med en stor risk att tvingas söka socialbidrag. Med andra ord har 20 procent av befolkningen inga incitament att spara några pengar, i alla fall om det inte rör sig om en mycket förbättrad livssituation. I augusti 2004 är det över en miljon människor som får någon form av bidrag från staten.

I USA finns det en större social rörlighet. En majoritet av låginkomsttagarna år ett har flyttat upp på inkomststegen redan år tre till fem. Av dem som tillhörde de 20 procent

med lägst inkomst 1975, hade alla utom en flyttat upp på inkomststegen 1991. 70 procent av de fattiga har 20 år senare en inkomst över genomsnittet.

“USA:s liberala vapenlagar leder till fler mord”

“A well regulated militia, being necessary to the security of a free state, the right of the people to keep and bear arms, shall not be infringed.”

Vi får ofta i media läsa om tragedier som drabbar oskyldiga i samband med vapenolyckor i USA och hur många som får sätta livet till när de blir skjutna vid familjegräl och massakrer. Inte sällan får man höra att den elake grannen minsann sitter och väntar på att barn skall råka kasta över en basketboll på tomten så att han får en anledning att skjuta barnet. Det antyds ibland att amerikaner har vapen hemma för att de har en våt dröm om att få mörda oskyldiga. Dessutom sker allting med Vita husets goda minne eftersom rätten att äga och bära vapen skyddas i grundlagen.

Så är det dock givetvis inte. Det vanligaste misstaget journalister gör när de skriver om ”USA:s vapenlagar” är att de just använder denna term. USA består som bekant av 50 delstater och lagstiftningen inom vapenområdet varierar mycket från stat till stat. I USA är det upp till stat och kommun att besluta huruvida medborgaren skall få lov att bära synliga eller dolda vapen. Den forskning och statistik som finns på området i USA skiljer mellan tre olika former av vapenlagar: 1) Nondiscretionary rules 2) Discretionary rules och 3) Totalförbud.

”Nondiscretionary rules” (NDR) innebär att licens för vapen inte avgörs på godtycklig grund. Alla medborgare kan få tillstånd att äga dolda handvapen så länge de uppfyller krav som laglydighet, rätt ålder och uppvisande av god mental hälsa.

”Discretionary rules”(DR) innebär oftast att en domstol utfärdar licenser godtyckligt. Domstolen avgör från fall till fall huruvida den ansökande skall få licens eller inte. Det brukar krävas att det föreligger ett hot för att licens skall utfärdas.

Utöver specifika statslagar finns även federal lagstiftning som reglerar vem som får lov att äga, köpa och sälja vapen. Den federala regeringen har bland annat rätt att väcka åtal mot så kallade ”prohibited persons”. Som sådana räknas bland annat desertörer, hustrumisshandlare och andra brottslingar.

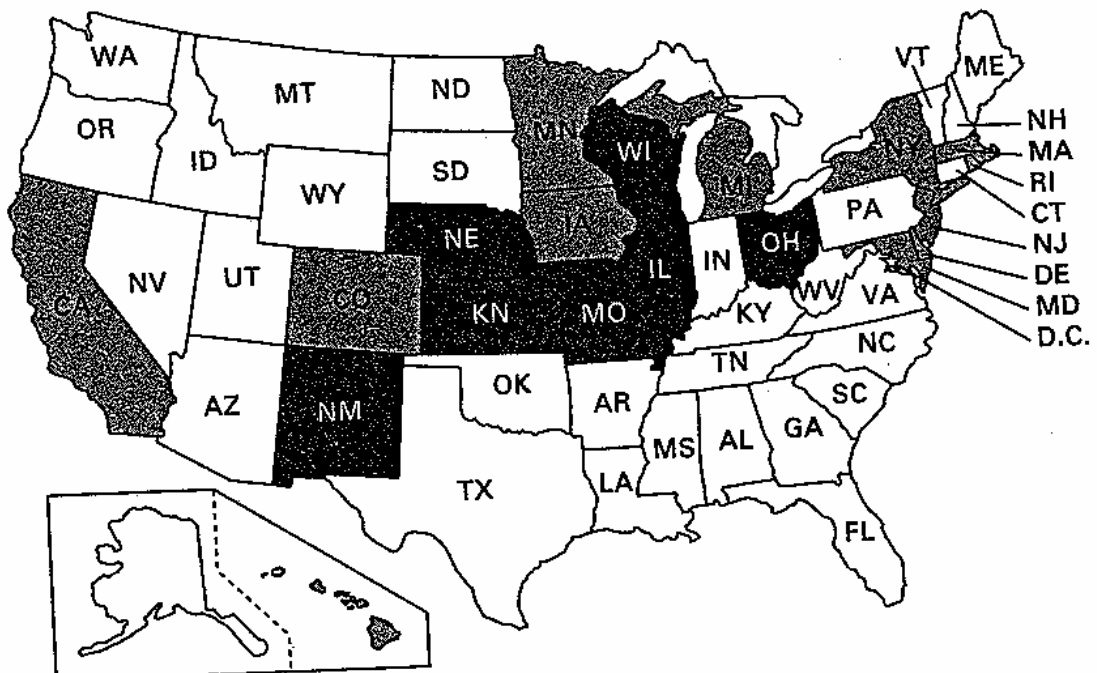
Även ålderskraven är reglerade i federal lagstiftning. Man behöver vara minst tjuugoett för att lagligt köpa en pistol eller revolver och arton för att köpa ett kul- eller hagelgevär. Personer under arton får inte heller inneha vapen om det inte är för skytteträning, jakt eller liknande.

Straffen för att bryta mot dessa lagar är hårda. Ett par exempel på straffsätser är:

- Tio års fängelse för att ändra ett halvautomatiskt vapen till helautomatiskt.

- Tio års fängelse för en dömd förbrytare som skaffar sig vapen.
- Fem års fängelse för ändring av serienummer på vapnet.
- Tio års fängelse för att resa från en stat till en annan för att tillskansa sig vapen för att använda i våldsamt syfte.

Kartbilden nedan visar hur lagstiftningen ser ut i de olika delstaterna. Svart fyllning symboliserar stater med hårdast vapenlagstiftning (totalförbud). Grå fyllning betyder att delstaten tillämpar så kallad "discretionary rules" och vit står för "nondiscretionary rules", det vill säga liberal lagstiftning.

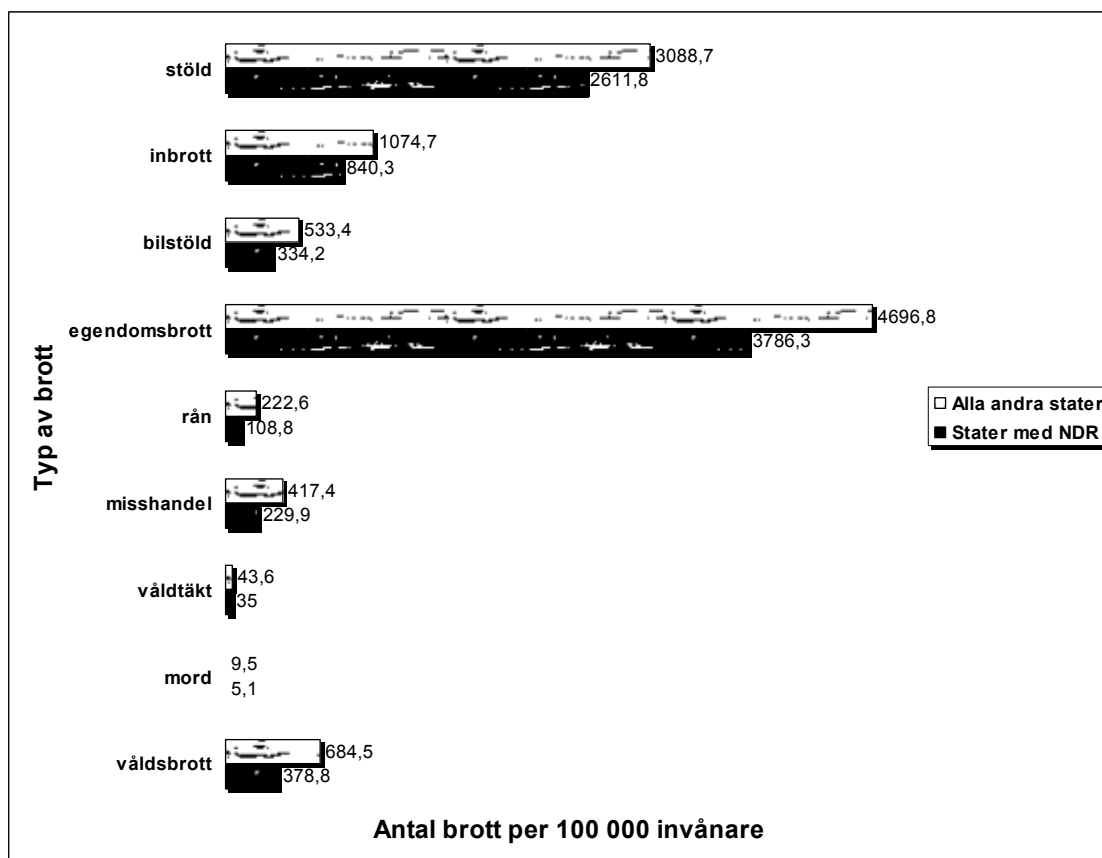

"Våld föder våld!"

Denna fras framställs ofta som någon form av naturlag som bygger på årtusenden av empiriska undersökningar. Det anses självklart att om gemene man beväpnar sig kommer brottslingar att trappa upp våldsspiralen. Detta är en totalt felaktig slutsats.

Ekonomiprofessorn John R. Lott har studerat brottsstatistiken i olika stater i USA och kommit fram till bland annat följande resultat:

I stater med hård vapenlagstiftning begås 81 procent fler våldsbrott än i stater med mer liberal vapenlagstiftning. Diagrammet nedan visar hur brottsstatistiken i USA var uppdelad mellan stater 1992. Siffrorna visar antal brott per 100 000 invånare.

Myten att stater med liberal vapenlagstiftning har fler våldsbrott kan alltså avfärdas. Det är även intressant att betrakta hur brottsligheten förändras när en stat inför nya lagar.

Våldsbrott	-4,9 %
Mord	-7,8 %
Våldtäkt	-5,3 %
Grov misshandel	-7,01 %
Rån	-2,2 %
Egendomsbrott	2,7 %
Inbrott	0,05 %
Stöld	3,3 %
Bilstöld	7,1 %

Att risken för att bli utsatt för våldtäkt minskar med över fem procentenheter låter möjligen som en ganska låg siffra men det finns exempel på smått fantastiska resultat.

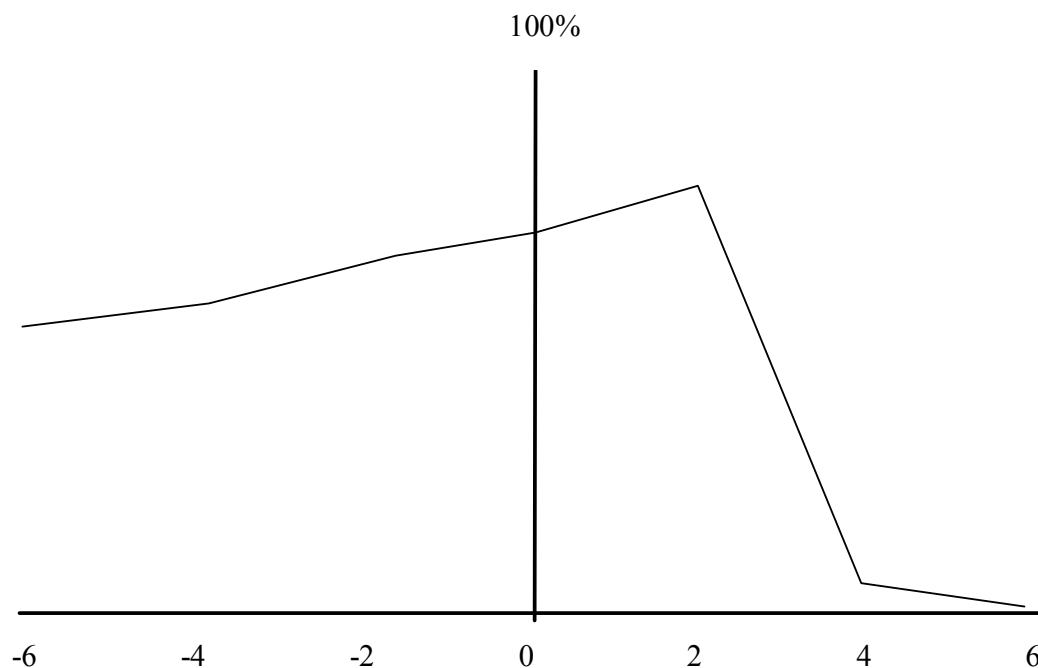
I Orlando, Florida sponsrade polismyndigheten vapenträning för kvinnor i slutet av 1960-talet. Inom loppet av ett år gick våldtäktsstatistiken ner med hela 88 procent. Detta kan jämföras med resten av staten där våldtäktsstatistiken gick upp med fem procent och med sju procent i hela landet. Det som skrämmer en våldtäktsman mest är om offret skulle vara beväpnad. Att feministiskt självförsvar skulle innebära en avskräckande effekt på den fysiskt svagaste gruppen av potentiella våldtäktsmän kanske är sant men någon

vidare effekt verkar det inte ha haft. Antalet våldtäkter i Sverige ökar ständigt och under sommarhalvåret slås nya rekord.

Massakrer

Inte sällan kan vi i svensk media läsa att massakrer är vardagsmat i USA. Att svensk media, som verkar drivas av närmast maniskt USA-hat, drar paralleller mellan amerikansk vapenpolitik och massakrer är inte så märkligt men faktum är att även en av USA:s ledande tidningar, New York Times, inte är mycket bättre. I en artikel från 2002 skriver en författare att antalet massakrer i USA ökat under det senaste årtiondet. Anledningen till detta hävdar han vara det ökade antalet vapen i samhället i kombination med större magasin och snabbare laddningstider. Dr John Lott visar att artikeln bygger på faktafel och märkliga slutsatser. Faktum är att antalet massakrer *inte* har ökat under det senaste årtiondet. I stater och kommuner med liberal vapenlagstiftning har det skett en förändring i motsatt riktning än vad som beskrivs i artikeln.

Diagrammet nedan visar sannolikheten för att en stat skall drabbas av döda och skadade vid massakrer. Talen på den horisontella axeln är år innan och efter en stat infört liberal vapenlagstiftning, det vill säga nondiscretionary rules. År 0 står alltså för det årtal då lagen införs.

Det finns dessutom en mängd fall som visar hur beväpnade människor lyckats förhindra stora massakrer.

1984 försökte en grupp palestinska terrorister, beväpnade med automatvapen, eliminera en israelisk folksamling. De lyckades endast döda en människa innan de själva blev försatta ur stridbart skick. En överlevande terrorist berättade efteråt att de hade räknat med att mörda hela folksamlingen och dessutom få tid till att fly innan polis och militär anlönt. De hade inte räknat med det faktum att många civila israeler bär vapen.

Terrorism

Den 11 september 2001 förändrades livet för samtliga amerikaner och även för de flesta av oss andra. Terrorister kapade ett antal passagerarplan och störtade dessa in i byggnader där vanliga människor nyss hade påbörjat dagens arbete.

Vad som är häpnadsväckande är att det skreks på fler och strängare vapenlagar efter denna djupa tragedi. Tidningar började i allt högre utsträckning skriva om riskerna med att terrorister har möjlighet att få tillgång till vapen och vilka konsekvenser det kan få för amerikanernas säkerhet. Vad som glöms bort är vad som hade hänt om exempelvis kaptenen haft tillgång till ett skjutvapen. Kaparna använde knivar och rakblad vilket är föga skräckinjagande för en utbildad kapten med ett dödligt vapen i händerna. Istället för att göra processen kort med terroristerna fick flygpersonalen halsarna avskurna och tusentals människor fick sätta livet till. Inte för att USA:s vapenlagar lett till att terroristerna kunde ta kontroll över planen utan för att USA:s restriktiva vapenlagar medfört att flygpersonal inte tillåts bära skjutvapen i kabinen.

”Ni i högern stöder allt USA står för!”

Även om USA på många sätt är överlägset andra länder är landet inte utan problem. Det finns gott om saker som man som liberal kan kritisera när det gäller den amerikanska inrikespolitiken.

Stängda gränser

USA har av tradition varit ett land av och för immigranter. Människor har sökt sig till landet för att skapa sig en bättre framtid och därigenom även bidragit till landets rikedom. Idag ser situationen annorlunda ut. Vem som helst får inte längre komma in i landet och mängder av människor försöker varje år att ta sig över gränsen illegalt.

Rädslan för terrordåd har ytterligare skärpt läget. Sedan 11/9 2001 har USA blivit än mer restriktiva i sin invandringspolitik. Landet tar emot ungefär hälften så många flyktingar som för femton år sedan och flera politiker vill nu börja reglera även den legala invandringen hårdare.

11/9 gjorde det också svårare att få igenom förslag som förbättrar situationen för nya immigranter. Bush-administrationen har förut indikerat att den är beredd att stödja gästarbetarprogram, något som skulle lösa frågan med konjunkturberoende arbetskraftsinvandring. I dagsläget skulle dock ett sådant förslag ha svårt att gå igenom i kongressen.

Men USA:s mer restriktiva invandringspolitik är inte bara ett problem för blivande amerikaner, det är också en säkerhetsfråga. Så länge tullen och gränspoliserna tvingas koncentrera sig på att jaga arbetsvilliga mexikaner får de mindre kraft att ägna sig åt sina huvuduppgifter, att upptäcka och hindra terrorister från att komma in i USA. På så sätt kan de ”säkerhetsskapande” regleringarna i stället utöka den osäkerhet de är till för att bryta.

USA har mer regleringar än många tror

Det brukar heta att USA är avreglerat och fritt från klåfingriga byråkrater. Men verkligheten är mer tvetydig än så. Faktum är att den av konstitutionens individuella rättigheter som har det svagaste skyddet är den ekonomiska friheten. Medan energi- och transportmarknaderna har genomgått avregleringar har stora delar av ekonomin reglerats hårdare.

Eftersom större företag har större resurser att sätta in för att komma runt eller förstå sig på regleringarna slår dessa i första hand mot de svagare aktörerna på marknaden, privatpersoner och små företag. Dessa kan få kämpa i år för att få erforderliga tillstånd för sin verksamhet. En frisersalong i San Diego, Kalifornien, kan tjäna som exempel. Salongen erbjöd hårflätning och afrikansk hårvård. Under nittiotalet förföljdes ägaren med böteskrav från de lokala myndigheterna för att han saknade erforderlig licens för kosmetologisk verksamhet. Även om just den här rörelsen blev legal efter en långdragen rättegång med California Board of Barbering and Cosmetology försvårar regleringar för nya företag som inte kan ta risken att förlora en liknande strid.

Omfattande regleringar kan också skada större företag och industrier, vilket i slutändan drabbar konsumenterna. Inom läkemedelsbranschen tar det 1,5 år för FDA (Food and Drug Administration) att godkänna ett nytt läkemedel. Enligt Dale H. Gieringer vid Stanford University förorsakar dessa förseningar 70 000 – 140 000 dödsfall årligen i USA. Ironin blir högst påtaglig när FDA refererar till att läkemedlen måste vara ”säkra och effektiva”.

En form av regleringar som till och med är vanligare i vissa stater än i Sverige är kvoteringslagar. Precis som i Sverige syftar dessa till att reglera fram lika utfall snarare än lika behandling. Kvoteringsreglerna är dock inte alltid konsekventa. Ett företag som anställer endast vita får kritik medan företag med endast svarta utan problem klarar sig undan granskning

Kvotering är inte bara negativt för vita, heterosexuella män utan slår även mot framgångsrika minoriteter såsom asiater och judar. På många universitet kvoterar asiater bort eftersom de i allmänhet har väldigt hög arbetsmoral. Då de presterar bättre än genomsnittet innehar asiater fler universitetsplatser än amerikaner relativt sin andel av befolkningen. Kvoteringsförespråkarna har i detta funnit en ojämlikhet som självfallet måste regleras bort.

Friskolor

Till skillnad från vad många tror är friskolor sällsynta i USA och motståndet mot dem är ofta starkare än i Sverige. 90 procent av de amerikanska barnen går i offentliga skolor, vilket är likvärdigt med andelen i Sverige.

Kvaliteten på de offentliga skolorna är varierande och på vissa håll misslyckas skolan helt med att ge barn de kunskaper de behöver. Exempelvis kan endast 10 procent av de svarta fjärdeklassarna läsa tillräckligt bra.

Friskolereformen startade i Milwaukee och stöds idag främst av de föräldrar vars barn annars tvingas gå i dåliga offentliga skolor. Som exempel kan nämnas att stödet för skolpengssystemet bland svarta är 60-70 procent. För USA:s låginkomsttagare innebär skolpengen en möjlighet att välja bort förortens offentliga skolor och ge sina barn chansen till en godare utbildning.

Samtidigt som låginkomsttagare gläds åt friskolorna gör etablissemangen sitt bästa för att avskaffa dem. Lärarfacken driver ett antal processer mot skolpengsprogram samtidigt som man köper politiskt motstånd i form av enorma ekonomiska bidrag till Demokraterna. Dwight Evans, en svart demokrat från Pennsylvania, har gått emot partilinjen och kämpat för skolpeng. Lärarfacket har spenderat 1,5 miljoner dollar på att få undan honom.

Motståndet mot outsourcing

Ett allt mer vanligt förekommande fenomen i USA liksom i andra i-länder är att produktion flyttas till länder där arbetskraften är billigare. Det gäller dels enklare produktionsarbeten, men också mer kvalificerade uppgifter som dataprogrammering, som flyttas till exempelvis Indien och andra länder med billiga ingenjörer.

Samtidigt som människor förlorar sina arbeten på grund av utflyttningar befinner sig landet i en lågkonjunktur som gör det ännu svårare att finna ett nytt arbete. Även om nya arbeten existerar återfinns dessa vanligen i tjänstesektorn vilket innebär en omställningsperiod för den som tidigare arbetat inom produktionen.

Motståndet mot den här utvecklingen är starkt i USA. Såväl fackföreningar som politiker motarbetar fenomenet outsourcing och åberopar olika former av restriktioner. Framför allt Demokraterna har i sin valkampanj försökt spela på människors rädsla för utflyttningar. Presidentkandidaten John Kerry har kallat utflyttande företag för "Benedict Arnolds", vilket syftar på en amerikansk förrädare som övergick till den brittiska kolonialmakten. Kerry har också försökt genomdriva att utflyttade call centers ska tvingas ange var de är belägna.

Men de amerikanska protektionisterna glömmer att de arbeten som blir kvar i USA tenderar att vara bättre och mer kvalificerade än de som flyttar ut. När amerikansk tämligen välutbildad befolkning inte längre behöver koncentrera sig på enkel produktion

kan de specialisera sig i arbeten som är mer produktiva och därmed genererar högre löner.

Slöseriet inom Medicare och Medicaid

I svenska ögon uppfattas ofta den amerikanska välfärdsmodellen som tämligen nyliberal. Det finns emellertid stora inslag av ”svensk socialism” även i USA. Resultatet är detsamma där som här: slöseri och ineffektivitet.

Medicare lanserades 1965 och beräknades stiga i kostnader till 9 miljarder dollar år 1990. Kostnaderna accelererade dock till 67 miljarder dollar. Inte långt efter att bläcket hade torkat på Medicares läkemedelsförordning gick Bush ut med att notan slutade på 534 miljarder dollar, en tredjedel mer än man från början räknat med. Även om slöseri kan ske på en fri marknad finns där sanktionsmöjligheter mot företag som inte håller vad de lovar. Den offentliga sektorn saknar dessa mekanismer, men sägs gagna de utsatta. Detta är dock en myt. I själva verket tenderar höginkomsttagare att ådra sig högre kostnader och erhåller följaktligen en större andel av de offentliga medlen som från början var avsedda att hjälpa de nödlidande.

Alla transfereringssystem utnyttjas, Medicare utgör inget undantag. När någon annan betalar är det lönande att försöka spendera så mycket som möjligt. Då kostnaderna styr hur stora delstaternas anslag blir är det lönande att ådra sig så mycket kostnader som möjligt. Vissa stater har exempelvis initierat skatter på sjukvård samtidigt som man skapat motsvarande skattelättnader. På så sätt har delstaten på pappret ökat satsningarna på Medicare och därmed fått större kompensation. På motsvarande sätt saknas incitament för att effektivisera sjukvården då eventuella besparingar kommer att innebära mindre pengar.

En havererad drogpolitik

Narkotikapolitiken i USA varierar från stat till stat. Medan vissa stater på västkusten har en mjukare syn på lätta droger har andra stater hårda regleringar. På den federala nivån är det dock bara det sistnämnda som gäller. I Washington är debatten endimensionell och handlar i huvudsak om hur mycket pengar som ska avsättas till ”the War on Drugs”.

Idag grips fler och fler och straffen bli allt hårdare. Narkotikainnehav kan leda till fängelsestraff på upp till tio år. Över 1,5 miljoner människor arresteras årligen och 400 000 människor sitter i fängelse på grund av narkotikabrott och över 80 procent av ökningen av antalet fångar mellan 1985 och 1995 har sin grund i detta. Polisen har militariserats alltmer och förorsakar mer våld än innan.

Precis som den restriktiva alkoholpolitiken är drogpolitiken kostsam och gör mer skada än nytta. När polisen fokuserar på att förfölja människor som tar lätta droger tas resurser från den riktiga brottsbekämpningen.

Det finns också ett större problem. Då narkotika är olagligt är den svår att få tag på vilket höjer priserna. Det gör att många som har blivit beroende tillgriper kriminell verksamhet för att bekosta sitt missbruk. Precis som i så många andra fall skapar regleringar mer av problem som de försöker lösa.

”USA agerar alltid i strikt egenintresse i sin utrikespolitik”

Handel versus bistånd

I Sverige kämpar många riksdagspartier för att riksdagen ska besluta att en procent av Sveriges BNP ska skänkas till mindre bemedlade länder. Det må vara så att en procent av Sveriges BNP inte ses som särskilt mycket, men många glömmar lätt bort att bistånd inte har hjälpt särskilt många individer till bättre liv runt om i världen.

En kinesisk klokhet sade en gång att om du ger en man mat kan han äta sig mätt för dagen men om du lär honom att fiska kan han äta sig mätt resten av livet.

Detta citat kan i stort beskriva skillnaden mellan bra och dåligt bistånd. I stället för att ge pengar, vilka i de flesta fall en korrupt regering gömmer undan till lyxliv eller framtida pension, bör man ge länderna möjlighet att klara sig i det längre perspektivet. Det innebär framför allt rivande av tullmurar och möjligen hjälp med att upprätta viktiga institutioner så som lag och ordning och äganderätt. Längre har detta varit skiljelinjen mellan USA:s sätt att ge bistånd och EU:s biståndspolitik. President Bush har visserligen flaggat för att öka biståndet med 50 procent men USA:s största bistånd kommer fortfarande från handel.

Fram till 2001 agerade USA helt och hållit i enlighet med ovan gällande ”trade not aid”-princip. Eftersom USA har en av världens största marknader är det lätt att förstå att många länder vill ha möjlighet att handla med dem. 2001 gav USA 10,9 miljoner dollar i bistånd till mindre bemedlade länder vilket motsvarar 0,11 procent av USA:s BNP.

Samma år importerade USA produkter från Afrika, Mexiko och Mellanöstern för över 400 miljoner dollar. Bland dessa länder är Mexiko en av USA:s viktigaste handelspartners. I stället för att skicka pengar till regeringar, som har en tendens att se till att pengarna aldrig når folket, har USA satsat på att utvidga frihandeln genom olika program.

African Growth and Opportunity AGOA

Undertecknades i början på 2000-talet. Resultatet blev att AGOA 2001 exporterade produkter till USA för ett värde av 7,6 miljoner dollar.

Partnership for prosperity

Är ett avtal som har träffats med Mexiko och som har varit igång ett bra tag. Bara i mars 2002 exporterade Mexiko produkter för 18,7 miljoner dollar.

Värt att nämna är också de avtal som finns med Israel och Jordanien som under 2001 exporterade för 11,970 miljoner dollar samt 229 miljoner dollar.

Ovanstående avtal har alla gemensamt att de minskar tullarna på produkter för försäljning mellan länderna vilket leder till ökad handel och tillgänglighet på produkterna. De har också fördelen att pengarna i de flesta fall går dit de gör bäst nytta.

Kyotoprotokollet – en misslyckad lösning på ett överdrivet problem

I början av millenniet vägrade den nyvalde presidenten George W Bush att ratificera Kyotoprotokollet. Reaktionerna lät inte vänta på sig. Trots att ett fåtal hade hört talas om protokollet, än färre visste vad det gick ut på och ett ytterst litet fåtal hade tagit sig igenom de 28 artiklarna i avtalet, kallades Bush vägran att skriva på för amerikansk arrogans, en eftergift för "Big Oil" samt ett hot mot hela världens framtid.

Vad är Kyotoprotokollet?

Kyotoprotokollet var ett resultat av den misslyckade klimatkonferensen i Rio 1992. Efter denna kom miljön högre upp på den politiska agendan. Vänstern var vilsen efter Sovjetunionens fall och därmed inte sen att haka på den nya antikapitalistiska strömningen.

I korthet innebär protokollet att världens industrialiserade länder förbinder sig att reducera sina koldioxidutsläpp till 5,2 procent under 1990 års nivå fram till 2010. Något som innebär en 30-procentig minskning relativt non-interventionsscenario. Vidare ska de lämna teknologiskt och ekonomiskt bistånd till utvecklingsländer. Protokollet innehåller också en del märkliga detaljer som till exempel ett förbud att räkna med minskningar i utsläppsvolymen som härrör från byggandet av kärnkraftsreaktorer.

Global uppvärmning

När FN och IPCC (The Intergovernmental Panel on Climate Change, ett organ skapat av FN) själva får presentera problemet global uppvärmning brukar de hävda att detta är något av de största problemen vår värld någonsin har upplevt och att det gäller att skrida till verket omedelbart. Vetenskapen säger dock något annat. Till att börja med har världens medeltemperatur stigit med blygsamma 0,5 grader sedan 1850-talet. Den största delen av denna höjning ägde dessutom rum innan 1940-talet, det vill säga innan koldioxidutsläppen började stiga på allvar. Faktum är att när man tittar på satellitdata från perioden 1980-talet och framåt har temperaturen faktiskt sjunkit. Detta argument i sig dödar hela hypotesen på vilken Kyotoprotokollet baseras. Det finns nämligen bara två förklaringar till varför det kan ha blivit kallare under den period där, givet IPCC:s hypotes, den hittills största temperaturökningen borde ha inträffat. Antingen kan vi människor inte påverka jordens klimat i någon större utsträckning eller så kan vi det och i så fall har koldioxidutsläppen i alla fall hjälpt till att bromsa den annalkande istiden.

Givetvis har "miljövännerna" gått till angrepp mot denna mätmetod eftersom resultaten undergräver deras egen position. Det har hävdats att satelliter mäter hur varmt det är i

atmosfären och inte vid markytan. Detta är förvisso helt sant. Vad de glömmer att nämna är dock att korrelationskoefficienten mellan satellit- och markuppmätt temperatur är 0,95, närmast perfekt korrelation.

Kostnader för protokollet

De svaga bevisen har inte passerat obemärkt i den akademiska världen. Över 4 000 forskare och vetenskapsmän från hela världen har skrivit på det så kallade Heidelbergprotokollet där de uttalar att det inte finns några vetenskapligt underbyggda anledningar att reglera utsläppen av koldioxid. Förutom detta har hela sex studier genomförts på vad som skulle hända i ett ”värsta utfall”-scenario där temperaturen stiger 2,5 grader på 100 år. Samtliga studier ger svaret att inte alltför mycket skulle hända. Huvudsakligen eftersom väder inte är särskilt relevant för mänskligt liv nuförtiden. De industrier som skulle påverkas mest av en uppvärmning är fiskeindustrin och jord- och skogsbruket, vilka upptar en liten del av BNP i industriländer (två procent i USA till exempel).

Det har också studerats vilka effekter ett genomfört Kyotoprotokoll skulle ha på temperaturen över tid. Enligt Wigley (1998) skulle den enda effekten bli att temperaturen 2100 (med Kyoto) skulle vara den samma som 2094 (utan Kyoto), detta till den facila kostnaden av 2-3 procent av BNP! IPCC invänder inte mot denna beräkning utan hävdar att det kommer att krävas flera liknande protokoll i framtiden. Olika forskare som räknat på hur många kommer fram till siffror mellan 19-30 ”Kyotoprotokoll”. Detta skulle i praktiken betyda att industrialismen blir en historisk parentes i mänsklighetens historia. Inte IPCC emot, eftersom de skriver att:

[...]den enda anledningen att vi inte accepterar långsammare (eller inga) bilar och regionaliserade ekonomier med cyklar men utan internationellt resande är att vi indoktrinerats av media, där vi betraktar figurer i TV som referenspunkter för våra egna liv och låter dessa forma våra värden och identiteter.

Genom att rakryggat säga nej till Kyotoprotokollet bidrar USA i hög grad till att en nyktrare agenda för den miljöpolitiska debatten sätts.

”Bush är värre än Hitler!”

Den som säger att allt var bättre förr kan knappast sätta särskilt stort värde vid frihet och demokrati. För ungefär 60 år sedan var demokratin utrotningshotad i Europa och frågan var bara vilken sorts socialism som skulle svälja kontinenten. Inga förhandlingar och inga kompromisser kunde stoppa fascismen. Det kunde däremot den amerikanska beslutsamheten och de amerikanska uppoffringarna. Trots detta låg fortfarande halva Europa i diktaturens skugga i nästan femtio år till.

Att kommunismen i öst föll berodde förstås till mycket stor del på att de förtryckta folken där gjorde uppror. Dock var det USA som såg till att kommunismen inte lyckades förverkliga sina mycket explicita ambitioner på världsherravälde. Det var också genom

president Reagan som väst äntligen lyckades vinna det kalla kriget så att miljoner människor i öst kunde befrias från kommunismens ok.

Även om mycket kan sägas om sättet på vilket USA handskats med sin utrikespolitik genom tiderna går det inte att förneka att vi i Europa har USA att tacka för att vi i dag är fria. USA har fortsatt vara aktiva på den internationella arenan efter det kalla krigets slut. Nu agerar man dock annorlunda än under den mer cyniska perioden under kalla kriget. I stället för att ge pengar, utbildning och vapen åt grupper som sedan skött kampen, med varierande resultat, går USA själva in och sätter stopp för folkmord och avlägsnar diktatorer. Det är också denna nya politik, som kommit att symboliseras av president Bush trots att Clinton också såg till att tyranner inte fick terrorisera sin befolkning, som troligen väcker mest ont blod hos vänstern. Förvisso är det inte märkligt att samma människor som alltid stått på fel sida i kampen mellan diktatur och demokrati väljer att sluta upp bakom frihetens fiender även denna gång. Det finns dock anledning att tro att USA, precis som tidigare, kommer att fortsätta sitt otacksamma arbete för demokrati, frihet och västerländska värderingar. Hittills har alternativen till denna form av styrelseskick visat sig vara katastrofala, inte minst för de svaga grupper och minoriteter som vänstern säger sig vilja försvara.

Avslutning

I den här rapporten har vi försökt lyfta fram USA som en nation byggd på en idé om frihet. Vi har försökt teckna en bild av ett land vars själva fundament från dess grundande 1776 inte varit ett folk eller en nationalstat, utan snarare en grundläggande filosofisk övertygelse. En övertygelse om att ett blomstrande pluralistiskt samhälle bäst skapas genom att staten i så hög utsträckning som möjligt lämnar den enskilde att leva så som han själva vill. Utan att staten lägger sig i och försöker styra och ställa.

Vi har redogjort för hur den frihetliga idén på område efter område skapat ett system som vi i den ”gamla världen” har mycket att lära av. Vi har visat hur friheten skapar ekonomiskt välstånd. Hur institutionell konkurrens leder till bättre politiskt styre. Hur en avreglerad arbetsmarknad leder till fler och bättre jobb. Hur ett fritt samhälle är de fattigas bästa vän. Hur en liberal vapenlagstiftning kan vara ett medel för att stävja brott. Hur öppna gränser och fri handel överträffar bistånd för den som tredje världens bästa. Hur den amerikanska principfastheten bromsat ineffektiva och kostsamma internationella avtal.

För att ge en rättvis bild har vi även granskat några av USA:s mörkare sidor. Vi har visat hur avsteg från den amerikanske frihetsprincipen lett till misslyckanden på en rad områden. Hur en restriktiv drogpolitik skapar fler problem än den löser. Hur även USA drabbats av sin beskärda del av protektionism och regleringsiver. Hur stängda gränser för invandrare leder till problem, kostnader och lidande. Hur en alltför socialistisk skol- och sjukvårdspolitik leder till ineffektivitet, köer och en hög nota.

Vi blundar inte för de missförhållanden som finns i USA. Men vi är övertygade om att det rör sig om misslyckanden som rotar sig i avsteg från den grundprincip som nationen byggdes på. Och vi är övertygade om att när det positiva och det negativa skall summeras så finns det fortfarande otroligt mycket mer att dra lärdom av än att kritisera.

Mycket av det som ses som negativt med USA bygger dessutom på myter, villfarelse och missuppfattningar. Förhoppningsvis har den här rapporten bidragit till att lägga en del av dessa till rätta.

Vid vägs ände är det fortfarande frihetens klocka som hörs ringa från andra sidan Atlanten. Och budskapet är detsamma 2004 som det var 1776: att friheten är hoppet och framtiden för varje land.